

Radzyny_1
Karta wywiadu etnograficznego

Metryczka miejscowości		
Powiat	szamotulski	
Gmina	Kaźmierz	KA_RA_001
Miejscowość	Radzyny	KA_RA_001

Metryczka wywiadu			
Data realizacji	22.08.2013	Miejsce wykonania	Dom informatorki.
Czas trwania	2 h	Forma i wielkość	Brak informacji.
Przeprowadzający	T.P.	Komentarz	Brak nagrania, informatorka była chora.

Metryczka informatorów				
Kod	Płeć (K/M)	Wiek	Funkcja społeczna	Komentarz
KA_RA_001	K	60 l.		

Informacje etnograficzne	
<i>Tematyka</i>	<i>Pozyskane informacje (ew. cytaty)</i>
I. Toponomastyka i etnonimy	
Nazwy miejscowości (historyczne; zwyczajowe)	Brak informacji.
Nazwy lokalne (przysiółków, części wsi, pól, łąk, pojedynczych gospodarstwa)	Radzyny wieś. Radzyny Góry ob. Radzyny Małe – część wsi położona na wyniesionym terenie, nad zalewem Radzyny. Radzyny Chrusty – ok. 1,5 – 2 km na wschód od wsi właściwej. Znajduje się tam tylko 5 gospodarstw. Była tam również gajówka, która uległa spaleniu jakieś 4-5 lat temu
Nazwy topograficzne (cieków wodnych, stawów, wzniesień, obszarów leśnych, toń wodnych, uroczysk)	Rzeka Sama. Zalew Radzyński na rzece Samie, w naturalnej dolinie rzeki. Zbiornik Radzyny. Po wschodniej jego stronie na wyniesieniu usytuowana jest wieś Radzyny, przy drodze do Kaźmierza. Na północ od niej rozciągają się tereny leśne. Po zachodniej stronie zbiornika znajduje się wieś Kopanina.
Nazwy pojedynczych obiektów przyrody żywej i nieożywionej (pojedynczych drzew i głązów narzutowych)	Brak informacji.
Endonimy (nazwy własne grup lokalnych i regionalnych)	Brak informacji.
Egzonimy (nazwy zewnętrzne grup lokalnych i regionalnych)	Brak informacji.

II. Folklor dawny i inne zjawiska kulturowe		
Podania (opowieści) o wydarzeniach lokalnych		Brak informacji.
Tradycyjne obrzędy (także te związane z tradycjami religijnymi) doroczne		
1.	św. Andrzeja (Andrzejki)/św. Katarzyny (Katarzynki)	Na Andrzejki to bawiliśmy się w szkole. Teraz również to ma wymiar szkolnej zabawy. Ano było lanie wosku, oglądanie różnych kształtów. We wsi nie ma szkoły, od ok. 20 lat, pozostał tylko budynek. Była to szkoła od I-IV. Obecnie szkoła podstawowa jest w Sokolnikach Wielkich, a gimnazjum w Kaźmierzu.
2.	św. Marcina/11 listopada	To święto Niepodległości. Piecze się też rogaliki z marmoladą, albo kupuje się w cukierni gotowe rogale. No jeszcze ludzie obchodzą imieniny. To wszystko.
3.	Adwent	Adwent to okres przed Bożym Narodzeniem. Dawniej chodziło się na roraty, więcej dorosłych. Teraz to przeważnie dzieci. Nie zna żadnych zwyczajów związanych z tym okresem.
4.	św. Mikołaja (Mikołajki)	Na Mikołajki, czyli 6 grudnia, dzieci dostają słodycze, które wkłada się do butów. Buty muszą być wyczyszczone i tak jest nadal. Na Boże Narodzenie prezenty przynosi Gwiazdor.
5.	Wigilia	Do kolacji wigilijnej siadamy tak pod wieczór, z pierwszą gwiazdką na niebie”. Tak zawsze ludzie mówili, że trzeba siadać do kolacji. Pod białym obrusem obowiązkowo musi znaleźć się siano oraz puste nakrycie, dla osoby która może przybyć na wigilię. Na kolacji wigilijnej powinno być 12 potraw. Nie zawsze chce się tyle potraw przygotowywać: - 2 zupy: zupa rybna z „łebków od karpia” na wywarze warzyw, zabieleną śmietaną i barszcz czerwony z uszkami, - koniecznie musi być śledź w śmietanie;

- karp pieczony, panierowany w mące, w kawałkach albo w całości; także karp w galarecie, albo też inna ryba

- kapusta kiszona z grzybami

- pierogi z kapustą, choć we wsi, z tego co wiem, nie wszyscy przygotowują na kolację wigilijną kapustę

- Kompot ze suszu, czyli ze suszonych owoców, jabłek, śliwek, gruszek

- „makielki” – makaron na słodko, z makiem z rodzynkami (jak na makowce)

- kutia (to rodzice przynieśli z okolic Lwowa)
W Poznaniu, ani w Radzynie ludzie kutii na wigilię nie przygotowywali.

Ciasta: dawniej nie było takiej różnorodności ciast; „piekło się placek drożdżowy i starczył za wszystko słodkie”

Obecnie pierniki na blasze; zawijane makowce, sernik, a także jakiś piernik.

Choinka – jak tylko pamięta, to zawsze było i nadal jest żywe drzewko ze świerku; ubierana dzień przed wigilią, albo w samą wigilię; dawniej robiło się łańcuchy z kolorowego papieru, słomy, bibułek, wieszano także cukierki, orzechy, jabłka. Gdy nie było elektrycznych lampek, zapalano na choince świece. A teraz to można różne ozdoby kupić, pod warunkiem że się ma pieniądze. Choinka stoi tak długo, aż nie zaczyna mocno oblatywać z igieł (nie dłużej jak do 2 lutego, czyli Matki Boskiej Gromnicznej); czasem stoi do kolędy.

Jak tylko pamięta zawsze chodzili na Pasterkę, należą do Parafii w Kaźmierzu. Dawniej chodzili pieszo, teraz to są przecież samochody. 20 lat temu powstała w Sokolnikach kaplica i teraz tam chodzą (mają ją w opiece siostry Urszulanki).

Prezenty, po kolacji zawsze przynosił i przynosi Gwiazdor. Jak nie ma małych dzieci, to kładzie się prezenty pod choinkę.

6.	Pierwsze i Drugie Święto Bożego Narodzenia	Święta spędza się rodzinnie.
7.	Sylwester/Nowy Rok	<p>Na Sylwestra we wsi organizowana jest zabawa w remizie strażackiej; do organizacji włącza się Koło Gospodyń Wiejskich oraz sołtys (rada sołecka). Strzelają z petard i fajerwerków. Po domach we wsi również tak jest. Dawniej tego nie było. Jedynie „zimne ognie” i to musiało wystarczyć.</p> <p>Psoty – owszem jeszcze są, ale to ... już nie to samo, co 30, 40 lat temu, kiedy wynoszono furtki, bramy. Teraz to raczej furtkę wyniosą, ot i tyle. Nie ma we wsi za dużo młodzieży i nikomu nie chce się tego robić.</p>
8.	Trzech Króli	Msza w kościele. Świeconą jest kreda, kadzidło i woda święcona. Kredą pisze się imiona Trzech Króli: Kacper, Melchior i Baltazar oraz inicjały Nowego Roku na drzwiach domu.
9.	Kolędnicy	We wsi oraz w okolicy znana jest tradycja chodzenia kolędników, od Wigilii po Nowy Rok. W ostatnich latach już nie było kolędników. Chodzili z Gwiazdą Betlejemską, Herod, Śmierć z kosą, anioł, od domu do domu i śpiewali kolędy. Teraz czasem pojawi się grupa 3-4 z Bytynia. Ale ostatnio nie było ich widać.
10.	MB Gromnicznej	W Matki Boskiej nazywanej Gromniczną święci się świece, które zapala się w czasie burzy. Zapalona gromnica miała chronić dom, gospodarstwo od uderzenia pioruna. Świeca ta jest zapalana, gdy ktoś umiera w domu albo jest ciężko chory. Zawsze tak było również w jej domu rodzinnym. Pamięta to z opowiadań rodziców i babci.

11.	Karnawał, tłusty czwartek, koniec karnawału	<p>W karnawale organizowano dawniej zabawy, znacznie częściej niż obecnie. Teraz są również organizowane (na Sylwestra, podkoziołek), ale raczej to ma formę dyskotek dla młodzieży. Do lat 70, 80. XX wieku kobiety spotykały się przy „darcu pierza”, były różne psoty i zabawy, pączki, chruściki. Kobiety śpiewały przy tym różne piosenki. Czasem ktoś przyszedł z akordeonem i wszyscy dobrze się bawili. Darcie pierza odbywało się po kolei w każdym domu. A później przysła moda na kołdry i skończyły się poduchy i pierzyny. Przeszła również chować gęsi, bo przecież głównie od nich pochodziło to pierze do darcia. Chociaż było również darcie pierze z kaczek, ale mniej.</p> <p>Pączki pieczono obowiązkowo na ostatni czwartek karnawału, a także na „ostatki”, gotowano golonki, bigos. Na „podkoziołek” zawsze była zabawa. Nie wiem dlaczego jest taka nazwa tych ostatnich dni karnawału.</p>
12.	Topienie Marzanny	Jak nie było we wsi zalewu, to topiono kukłę na rzece Samie, obecnie na zbiorniku.
13.	Środa Popielcowa	Tego dnia zaczyna się Wielki Post. Ksiądz w kościele posypuje głowy popiołem. Nie je się także potraw mięsnych. Obowiązuje ścisły post – jeden posiłek do syta oraz dwa mniejsze, podobnie jak w Wielki Piątek. Dawniej, przypinano szpilkami do płaszczy, kurtek, małe woreczki z popiołem. Tak dla żartu. Nie wiem, kiedy tego zaprzestano.
14.	Śródpoście	Żadnych zwyczajów z tym okresem nie zna. Niektórzy nie jedzą w czasie postu słodczy, nie piją alkoholu.
15.	Niedziela Palmowa	Z palmami zrobionymi z bazi (wierzbowych gałązek), kwiatów sztucznych, zielonych gałązek brzozy idzie się do kościoła. Po poświęceniu zabiera się do domu i przechowuje przez cały rok. Potem palmę pali się w piecu, gdyż święconego się nie

		wyrzuca. Palma jest zawsze taka skromna, nie jak to robią takie duże w innych rejonach Polski.
16.	Triduum Paschalne	Kościelny charakter tych dni, droga krzyżowa, adoracja Pana Jezusa leżącego w grobie.
17.	Wielkanoc (święcenie koszyczka)/Niedziela Wielkanocna	<p>Święcenie pokarmów odbywa się przy krzyżu we wsi. dawniej do kosza wkładali ludzie prawie całe jedzenie, a teraz, to wszystkie po trochu – raczej jest symboliczne święcenie. Do koszyczka wkładana jest szynka, różne kiełbasy, także biała parzona, baranek z masła, robiony w drewnianej foremce, z chorągiewką, kawałek babki, no i jajka, sól i pieprz, chleb. Jaja malowane są w łupinach cebuli, albo wcale</p> <p>Rezurekcja w Wielkanoc była dawniej rano, o godz. 6.00, w niedzielę wielkanocną. Teraz odprawia się w Wielką Sobotę, wieczorem, a rano już rezurekcji nie ma. Bardziej podobało się ludziom, gdy rezurekcja była rano.</p> <p>Śniadanie Wielkanocne rozpoczyna się od dzielenia się jajkiem i święconym oraz składaniem życzeń. A potem się je jajka, wędliny, sałatkę warzywną, no i oczywiście jajka. Na Wielkanoc zawsze było dużo jedzenia. Przed Wielkanocą było świniobicie, bo dawniej na wsi nie jedzono tyle mięsa. Nie było lodówek, to i świniobicie odbywało się sezonowo. Ale na Wielkanoc z reguły było w każdym domu, bo każdy sam sobie uchował „świniaka”.</p> <p>Ciasta: sernik, babki, mazurki, czasem jakieś ciasto drożdżowe..</p> <p>„Zajac” na Wielkanoc dzieciom przynosi słodycze. W związku z tym przygotowują dzieci gniazdka w ogrodzie.</p>
18.	Poniedziałek Wielkanocny	W Poniedziałek Wielkanocny zawsze było oblewanie wodą ... dawnie lanie było solidne. Nie było żadnego oszczędzania. Obecnie ma raczej symboliczny wymiar, wodą kolońską.

19.	Zielone Świątki	Nie zadano pytania.
20.	Boże Ciało	Procesja na Boże Ciało odbywa się w Kaźmierzu. Od ołtarzy przynosi się zielone, brzozowe gałązki z ołtarzy i wkłada w warzywnik. Ludzie wierzą, że przyniesie to dobre plony oraz że nie będzie szkodników. Na koniec oktawy pleciono również wianuszki z ziół i podobnie ja palmy z niedzieli palmowej, przechowywano przez cały rok, a potem palono. Teraz już tego ludzie nie robią, chyba że starsze osoby
21.	św. Jana	Wianki na św. Jana, podobnie jak topienie Marzanny, odbywało się dawniej na rzece Samie. Obecnie jest do tego wykorzystywany zbiornik. Wie, że taka impreza odbywa się nad Jeziorem Pamiątkowskim, w Pamiątkowie.
22.	MB Zielnej	Na dzień 15 sierpnia – święto Wniebowzięcia Matki Boskiej istnieje zwyczaj święcenia warzyw, ziół, kwiatów, kłosów zboża. Dawniej to były polne zioła zbierane na łące.
23.	MB Siewnej	Nie zna tego zwyczaju.
24.	Dzień Wszystkich Świętych/Dzień Zaduszny	Zapala się znicze i sprząta groby na Dzień Wszystkich Świętych oraz na Dzień Zaduszny jest podobnie.
25.	Inne tradycyjne wydarzenia doroczne (cykliczne) istotne dla informatora	Brak informacji.
Tradycyjne obrzędy rodzinne i okolicznościowe		
1.	Narodziny i chrzest	Dawniej kobiety rodziły w domach. Pomagały im akuszerki. Ja urodziłam się w szpitalu, ale tu w Radzynch kobiety rodziły w domach. Później miało to miejsce w szpitalu, przeważnie do Szamotuł. Chrzest dawniej odbywał się szybko, gdy dziecko było kilkutygodniowe. Teraz to bywa bardzo różnie.

2.	Ślub i wesele	<p>Dawniej, jeszcze w latach 80. XX wieku wesela odbywały się w domu. Przed weselem były tzw. „zmówiny” czyli było umawianie się co do wesela pomiędzy rodzicami. Wesela były zawsze w domu panny młodej, teraz to raczej w lokalach (od 20-30 lat). Bywało że odbywały się w świetlicy, czy też w Kaźmierzu, w restauracji „Pod Pawiem”. Teraz to już informatorka nie wie gdzie, gdyż się tym nie interesuje.</p> <p>Znany jest zwyczaj tłuczenia przed domem panny młodej szkła, butelek, na szczęście, nazywany „pulteram”. Obecnie ma to miejsce tydzień przed weselem, dawniej odbywało się dzień przed weselem. No i trzeba było poczęstować przybyłych plackiem i wódką. Bo jak nie dostali poczęstunku, to jeszcze więcej bałaganili.</p> <p>Młodych przybyłych z kościoła wita się chlebem i solą. Wracających z kościoła zatrzymuje się bramami po drodze ... aby dalej przejechać, młodzi muszą wykupić się wódką (jak dorośli zatrzymują), albo pieniążkami (jak dzieci). Dawnie, gdy nie było samochodów, do ślubu jeżdżono bryczkami (powózkami), czyli w latach 50. i 60. XX wieku”. Po ślubie młoda para jechała do fotografa, aby wykonać zdjęcie pamiątkowe.</p> <p>Oczepiny panny młodej były o 24.00, podziękowania dla rodziców. Dnia następnego były poprawiny. Do tańca przygrywał zespół. Teraz też, ale już to wygląda inaczej. Ludzie chcą, aby impreza weselna była bardzo elegancka. Dawniej nie było ludzi na to stać i zdecydowanie wszystkie imprezy rodzinne oraz święta były skromniejsze.</p>
3.	Śmierć i pogrzeb	<p>Jeszcze w latach 80. XX wieku ciało zmarłego przechowywano, z reguły przez 3 dni, do czasu pogrzebu w domu. Ubranego zmarłego kładziono na piasku przykrytym prześcieradłem Piasek miał powodować studzenie ciała nieboszczyka. W dzień</p>

		<p>pogrzebu zmarły wkładany był do trumny. Z reguły, zmarłemu na ostatnią drogę, wkładano różaniec, chusteczkę, drobne pieniądze, ewentualnie jakieś ulubione przedmioty. Każdego wieczoru, przed pogrzebem zbierano się w domu, by odmawiać różaniec za duszę zmarłego mieszkańca wsi. Zmarłego z domu wynoszono nogami do przodu. Wcześniej rodzina żegnała się ze zmarłym. Ksiądz czekał na kondukt, blisko granicy parafii, trumna wieziona była konnym karawanem. Obecnie ciała zmarłych do czasu pogrzebu przechowywane są w chłodniach przyszpitalnych albo na cmentarzu.</p>
4.	Inne zjawiska	Brak informacji.
	Zespoły i tradycje folklorystyczne, śpiewacze, muzyczne, w tym: przeglądy i festiwale oraz twórcy słowa	Brak informacji.
	Tradycje kulinarne, w tym: produkt regionalny i lokalny, potrawy świąteczne, przepisy	<ul style="list-style-type: none"> - czernina z kaczki, z suszonym owocem. Dawniej gotowało się do czerniny kluski z tartych surowych ziemniaków, tzw. szare kluchy. Obecnie jest to makaron. - gzik, czyli twarożek biały z cebulką, latem ze szczypiorkiem i do tego ziemniaki w mundurkach - plyndze, czyli placki ziemniaczane - zupa mleczna - patrz potrawy wigilijne - do lat 60. XX wieku ludzie we wsi piekli chleb „na zakwasie”
III. Tradycje rękodzielnicze		
	Tradycje wytwórczości rękodzielniczej, sztuki ludowej oraz artystów nieprofesjonalnych	We wsi Radzyny Góry jedna z kobiet zajmuje się szydełkowaniem, robi np. ozdoby choinkowe.

IV. Przejawy religijności tradycyjnej

1.	Kapliczki i krzyże w miejscowości (okoliczności powstania, rok fundacji, fundatorzy)	<p>Na zachodnim krańcu wsi, po południowej stronie drogi do Kaźmierza znajduje się drewniany krzyż. Nie wiadomo, kiedy został postawiony.</p> <p>Po północnej stronie zbiornika Radzyny, na wyniesieniu, na tzw. Górach, przy polnej drodze do wsi Kopanina postawiona została jakieś 10 lat temu figura Matki Bożej. Przy niej odbywają się nabożeństwa majowe. Figurę ufundowali mieszkańcy wsi, aby Matka Boża czuwała nad wszystkimi.</p>
2.	Miejsca cudowne (święte drzewa, gaje, źródelka)	Brak informacji.
3.	Święte figury, obrazy, rzeźby	Brak informacji.
4.	Miejsca kultu religijnego	W Szamotułach znajduje się Obraz Matki Bożej. Ludzie jeżdżą też sami do Częstochowy. Są też organizowane pielgrzymki przez parafię do Lichenia, Częstochowy. Po domach peregrynuje obraz Matki Bożej.
5.	Lokalne tradycje pielgrzymowania	Ludzie chodzą do Niezdrowa (Biezdrowa?), jakoś we wrześniu, chyba jest wtedy jest tam odpust.
6.	Lokalne odpusty	W Otorowie jest obraz Matki Bożej – odpust 15 sierpnia.

V. Lokalne uroczystości i obchody świeckie

1.	Dożynki	Dożynki odbywają się w końcu sierpnia albo na początku września. Takie dożynki odbywają się w Kaźmierzu, w siedzibie gminy. Są także dożynki parafialne, też w Kaźmierzu. Najpierw jest Msza Św. Wszystkiemu przewodzą starosta i starościna, z reguły są to najlepsi gospodarze. Pieczony jest duży chleb, jako znak, że żniwa zostały zakończone. W organizację dożynek włączają się
----	---------	--

		<p>władze Gminy, Kółka Rolnicze, Koła Gospodyń, szkoły i zespoły artystyczne. Zawsze jest korowód wieńców, maszyn itp. Różne występy artystyczne, konkursy, jedzenie, kiełbasy, bigos, itd., a na zakończenie jest zabawa. Na dożynkach zawsze jest wesoło.</p> <p>Na dożynki w kościele też są przygotowywane wieńce.</p>
2.	Dni gminy/wsi	Nie obchodzi się.
3.	Lokalne festyny	To zawsze są Kaźmierzu, ale nie wie jakie, gdyż nie chodzi.
4.	Inne (np. organizowane przez szkoły, KGW, Domy Ludowe, Ośrodki Kultury)	Zabawy we wsi, Dzień Dziecka, Dzień Kobiet; wspólna organizacja KGW, rady sołectkiej i strażaków.